

ARGUS

JAARGANG 19 NUMMER 1 MAART 1994

DE STEM VAN SPRAKELOZE WILDE DIEREN

IN DIT NUMMER

Een verslag van de
**INTRODUCTIE
VAN
DAGVLINDERS**

De
**VERKIEZINGS-
MATRIX;**
overzicht van
standpunten van de
partijen

Het 'beheer' in
praktijk: **'HIJ
ZAL ALLE
MIDDELEN
AANWENDEN'**

ISSN 0166-5073 Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens fl. 30,- per jaar betalen via Postbanknummer 352 21 88 te 's-Graveland. Sympathisanten betalen minstens fl. 10,- per jaar en ontvangen jaarlijks de SKF-Nieuwsbrief. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie Roelof de Beer, Ton Ebben, Pauline de Jong, Peter Kee, Wim Voortman en Piet de Jong

Redactieadres Piet de Jong, Westerstraat 107-1, 1015 LX Amsterdam, Telefoon (020) 6 26 15 97

Fotoredactie Pieter Elbers, Fons Bergerstraat 8 5913 SJ Venlo, Telefoon (077) 51 80 37

Vormgeving Rob Busser

Druk Thieme, Zutphen

Donateursadministratie Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De Stichting Kritisch Faunabeheer tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, G.A. Ellenbroek, A.P. de Jong, P.M. de Jong, H.H. Niesen, H. Pluijmakers, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss, J. Webbink

Adviseurs A.J. Cnoop Koopmans, G. Udo

Secretariaat SKF Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk-Noord 135 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98

Penningmeester Mw. R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, Telefoon (02945) 13 19

Regiogroep Limburg Postbus 27, 6114 ZG Susteren, Telefoon (04499) 28 48

Knipselkrant Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. U kunt zich abonneren door overmaking van fl. 15,- per jaar op Postbanknummer 011 60 72 t.n.v. donateursadministratie SKF te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF-knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

3 Harm Niesen: zin en onzin in den haag Over politiek en faunabeheer.

4 Irma Wijnhoff: herintroductie van dagvlinders Verslag van de terugkeer in Nederland van het Pimpernelblauwtje en het Donker pimpernelblauwtje.

10 Pauline de Jong: muskusrat Schade, bestrijding en koren op de molen van de bontindustrie.

11 verkiezingsmatrix Overzicht van de standpunten van de politieke partijen op het gebied van dierenwelzijn. Toets uw voorkeur aan de partijprogramma's.

14 Rita Stockmann: 'h i j zal alle middelen aanwenden' Rita bevond zich in de vuurlinie bij een drijfjacht op het landgoed 'van een bekende Nederlander'.

19 Amsterdam handhaaft bescherming vos Mede door de inzet van Kritisch Faunabeheer wordt de vos in Amsterdam niet bejaagd.

20 boekbesprekingen De Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels en de Groene geschiedenis van Nederland.

22 Anita Hajee: once upon a time... Nieuw verworven grond is niet altijd geschikt voor een moestuintje.

23 korte mededelingen Oproep, België en Heteren.

23 bont voor dieren

FOTO OMSLAG

Geschoten zwijn tijdens drijfjacht in de Elspeterbossen.

(Lees en kijk verder vanaf pagina 14 t/m pagina 18. Fotografie: Rob Busser)

ZIN EN ONZIN IN DEN HAAG

De gemiddelde kritisch-faunabeheerder moet wel een bijzonder optimistisch karakter hebben: jaren achtereen zonder echt veel succes vechten tegen een overmacht. Soms bekruipt zelfs hem wel eens de twijfel aan het uiteindelijke resultaat. In de vorige aflevering van Argus heeft u daar al iets van kunnen merken: de verslagen en commentaren naar aanleiding van de discussie over Gabor's Nota Jacht en Wildbeheer waren daarin behoorlijk pessimistisch.

VERBETERING?

Maar het leek wel of wij de enigen waren. De reacties van andere organisaties varieerden van tamelijk berustend tot uitgesproken positief. Hadden wij het dan allemaal verkeerd begrepen? De discussie was warrig genoeg. Zou er werkelijk een kamermeerderheid te vinden zijn voor een faunabeleid, waarin niet uitsluitend boeren en jagers een stem hebben? Vol verwachting werd uitgezien naar de Nota van Wijziging op de Flora- en faunawet, waarin Gabor de wensen van de 2e Kamer zou verwerken. En inderdaad, we kregen zelfs meer gelijk dan we in onze stoutste dromen hadden durven verwachten. Van de toch al niet zo uitbundige verbeteringen die het parlement voorstelde, bleef niets over. Ja, toch, zien we bijna over het hoofd dat ook de moeflon weer bejaagbaar zal worden, dat - waarschijnlijk - de 1 ha.-'zuivere waterwildjacht' zal worden afgeschaft en dat sommige openings- en sluitingstijden wat worden veranderd. Maar niets fundamenteels.

SCHANDALIG

Ronduit schandalig, hoe Gabor en zijn ambtenaren alle andere, bijna kamerbreed gedragen voorstellen, gewoon negeren. Intrinsieke waarde van in het wild levende dieren? Niet zeuren, daar hielden we - jagers en boeren en ambtenaren - altijd al meer dan genoeg rekening mee. Zorgvuldiger omgaan met niet-schadelijke trekvogels? Ook niets nieuws, deden we altijd al, aanpassing niet nodig. Ganzen en smienten moeten gewoon bejaagbaar blijven. Als doekje voor het bloeden kan de 'bag limit' ingevoerd worden. Dat is een systeem, waarbij jagers niet meer dan een

Moeflon weer bejaagbaar?

bepaald aantal van sommige soorten mogen schieten. Een volkomen inhoudsloze maatregel, er is praktisch geen controle op wat jagers doen en bijhouden wie precies wat geschoten heeft is zuiver hypothetisch. Deze maatregel wordt alleen voor de vorm genomen, de zoveelste die uitsluitend tot doel heeft de indruk te wekken, dat er een zorgvuldig beheer wordt gevoerd. Wat dat betreft past het in het patroon. Het woord is nu weer aan de kamerleden en het is te hopen dat zij deze volstrekte minachting voor haar meningen niet zo maar voorbij zal laten gaan.

SAMENRAAPSEL

De Flora- en faunawet voldoet in de nu voorgestelde vorm niet in de verste verte aan de eisen van zorgvuldig beheer. Het is een samenraapsel van een deel van de bestaande wetten op dit gebied, met dezelfde discriminatie van 'jachtwild' en met nog veel meer mogelijkheden dan vroeger voor uitbuiters als jagers, kievitseierenrapers, valkeniers en kooivogelhouders. Er is maar één hoop en dat is dat het Gabor niet zal lukken, deze wet nog in deze regeringsperiode te behandelen. Hij komt vast niet terug en daar zal geen enkel levend organisme rouwig om zijn.

Maar ook van de huidige fractiespecialisten in de 2e Kamer zal bijna niemand na de verkiezingen terugkeren en het kan wel even duren voordat de nieuwe door hebben hoe ze door de jachtlobby om de tuin worden geleid. De verkiezingsprogramma's van PvdA, D'66, Groen Links en RPF zijn veelbelovend, maar of ze opgewassen zijn tegen het Ministerie van Landbouw - de rest is niet per ongeluk weggelaten - is zeer twijfelachtig.

Harm Niessen

HER INTRODUCTIE VAN DAGVLINDERS

*Irma Wijnhoff
De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen*

*Dagvlinders zijn niet alleen in Nederland maar in heel Noordwest-Europa een sterk bedreigde diergroep. In ons land is inmiddels een groot aantal soorten verdwenen. Op allerlei manieren trachten overheid en particuliere natuurbeschermingsinstanties de natuur te behoeden en waar mogelijk te herstellen. Maar veel soorten planten en dieren komen niet meer vanzelf terug, ook al wordt het natuurbeleidsplan op zeer korte termijn en op perfecte wijze gerealiseerd. Het landschap in Nederland en in de omliggende landen vertoont geen samenhang meer en de afstanden zijn voor veel soorten te groot. Onder deze omstandigheden kan de mens letterlijk een handje helpen. Nu zijn twee in geheel Europa sterk bedreigde dagvlinders weer terug gebracht naar Nederland, het pimpernelblauwtje (*M. aculea teleius*) en het donker pimpernelblauwtje (*M. nausithous*).*

WAAROM

HERINTRODUCTIE?

In ons land zijn in de afgelopen vijftig jaar 15 van de 75 soorten dagvlinders uitgestorven. Bijna twintig soorten zijn bedreigd. De achteruitgang van het aantal leefgebieden en vermindering van kwaliteit ervan door ontwatering, bemesting en ongeschikt beheer zijn de belangrijkste oorzaken voor de sterke teruggang. Een goede manier om verdwenen soorten weer terug te krijgen, kan herintroductie zijn, mits uitgevoerd onder bepaalde voorwaarden. Het is te verwachten dat in de toekomst herintroductie steeds vaker als instrument voor natuurbehoud en -herstel moet worden toegepast. Het mag verondersteld worden dat onder invloed van de ons te wachten staande klimaatsveranderingen de vegetatie en de

*Vliegerrein van het
Pimpernelblauwtje
in de Moerputten
(foto: Kars Veling).*

lokale klimaatsomstandigheden in natuurgebieden zullen veranderen. Dit heeft tot gevolg dat de terreinen waar bepaalde soorten planten of vlinders nu voorkomen, ongeschikt zullen worden. Die soorten zullen daar uitsterven en zich vestigen in gebieden die nu wel geschikt zijn geworden. Voorwaarde voor een dergelijke dispersie is wel, dat die gebieden bereikbaar zijn.

De meeste vlindersoorten zijn echter maar weinig mobiel. Een vlinder legt gedurende zijn korte leven van enkele dagen een afstand van enkele tientallen tot honderden meters af. Meestal blijft hij in de buurt van de plek waar hij uit de pop is gekomen. Maar weinig dieren verlaten hun geboortegrond. Op dit moment liggen veel gebieden geïsoleerd en zijn daardoor onbereikbaar geworden. Door herintroductie kunnen tenminste enkele kernpopulaties van soorten worden behouden, totdat verbindingen naar andere terreinen zijn ingericht en de soorten zich verder zelfstandig kunnen

uitbreiden.

Het was een prachtig gezicht: Meneer Pieters, toenmalig plaatsvervangend directeur-generaal Landelijke gebieden en Kwaliteitszorg van het Ministerie van LNV werd omgeven door een blauwe wolk van vlinders, nadat hij de gazen kaasstolp had opgetild en ze had laten vliegen. Op 2 augustus 1990 werden in het natuurgebied 'De Moerputten' bij Den Bosch het pimperlblauwtje en het donker pimperlblauwtje na bijna twintig jaar afwezigheid geherintroduceerd. Wat is er toen met de blauwtjes gebeurd, hebben ze succesvol kunnen overwinteren en hoe zit hun toekomstperspectief eruit?

DE MOERPUTTEN

Het natuurreservaat 'De Moerputten', nu in eigendom van Staatsbosbeheer, is gelegen ten zuidwesten van Den Bosch en ten zuiden van Vlijmen. De totale oppervlakte is ongeveer 150 hectare. De oude niet meer in gebruik zijnde goederenspoorlijn van Den Bosch naar

*Donker
pimperlblauwtje
(foto: Kars Veling).*

wegbermen kunnen, mits de gastmieren aanwezig zijn, ook als leefgebied fungeren.

BLAUWTJES UIT

POLEN

Na veel voorbereidend onderzoek aan de populaties van pimperlblauwtje en donker pimperlblauwtje in het Westerwald in Duitsland vertrokken Jan van der Made en ik op 25 augustus 1990 naar het zuiden van Polen om daar de vlinders voor de herintroductie te halen. De bronpopulaties vlogen in een beekdal van enkele kilometers lang en tussen de 200 en 500 meter breed. Op de hooilanden vlogen honderden en meer pimperlblauwtjes en donkere pimperlblauwtjes, daarnaast bruine zandoogjes, luzernevlinders, zilveren maan, kleine parelmoervlinder, purperstrepparelmoervlinder, bruine vuurvlinder en af en toe een koninginnepage. Op een plekje met klokjesgentianen kwam ook nog in lage aantallen het gentiaanblauwtje voor. Helaas wordt dit prachtige beekdal bedreigd door het uitdijende Krakow.

HERINTRODUCTIE IN DE MOERPUTTEN

In de Moerputten werd de kostbare lading op 2 augustus vrij gelaten. Voor iedereen was het een grote verrassing te zien hoe de vlinders eerst als een blauwe wolk om meneer Pieters heen uitzwermden en dan op de pimperlplanten in de omgeving landden. Terwijl ze gingen zuigen, lieten ze zich gemakkelijk fotograferen. Als eerste werden op het schraalste hooiland de pimperlblauwtjes vrijgelaten: 33 mannetjes en 53 vrouwtjes. Daarna mochten de donkere pimperlblauwtjes hun nieuwe leefomgeving veroveren. Van deze soort werden 22 mannetjes en 48 vrouwtjes vrijgelaten bij een hooilandcomplex met ruigere vegetatie en verruigde randen.

De vlinders zijn meteen begonnen, het terrein te verkennen. De eerste dagen hebben ze zich over alle graslanden met grote pimperl

Waalwijk loopt dwars door dit moerasgebied. Over het ontstaan van de Moerputten is weinig bekend. Het uiterlijk en de naam wijzen erop dat hier in het verleden op verschillende plaatsen turf werd gestoken. Zowel ten noorden als ten zuiden van de spoorlijn zijn nu nog hoge dreven tussen de sloten in het centrale moerasbos en het laagveen aanwezig, die waarschijnlijk vroeger als legakkers werden gebruikt.

De Moerputten bestaan tegenwoordig uit een centrale plas op het laagste punt van het terrein, waarin nog een oude spoorbrug staat. Het meertje is omgeven door verlandingsvegetaties en moerasbos van voornamelijk wilgen en zwarte elzen. In het noordelijk gedeelte bevinden zich tevens enkele

hectaren laagveen, dat echter dreigt verdrongen te worden door het bos. De buitenrand van de Moerputten bestaat uit graslanden van verschillend karakter. Aan de noordkant en de zuidkant zijn schraallanden met blauwgrasvegetatie. Hier groeit opvallend veel grote pimperl. Deze schraallanden zouden het toekomstig leefgebied van de beide soorten pimperlblauwtjes worden. De Moerputten zijn via bloemrijke wegbermen gedeeltelijk verbonden met andere natuurreservaten waarin veel grote pimperl groeit. Hierdoor zijn uitbreidingsmogelijkheden voor de pimperlblauwtjes aanwezig. Uit eerder onderzoek is gebleken, dat de vlinders zich stapsgewijs over wegbermen met grote pimperl kunnen uitbreiden. Deze

uitgespreid, daarna waren duidelijke concentraties op bepaalde plekken te zien die blijkbaar bijzonder geschikt voor de blauwtjes waren. De meeste pimpernelblauwtjes zijn op het hooiland gebleven waar ze zijn vrijgelaten. Vooral de beschutte, zonnige hoeken waren bijzonder aantrekkelijk en hier werden de hoogste dichtheden aangetroffen. Deze soort leek ook redelijk actief te zijn. Op alle hooilanden werden regelmatig pimpernelblauwtjes gezien.

De donkere pimpernelblauwtjes gedroegen zich heel anders. Na de vrijlating waren zij in eerste instantie

putten. Voor ons begon de tijd van het wachten. Hoe zou de overwintering verlopen? Zouden er volgend jaar weer blauwtjes vliegen?

PIMPERNELBLAUWTJE

Op maandag 8 juli 1991 werden de eerste twee pimpernelblauwtjes gezien. Dat was zeker een week eerder dan wij de blauwtjes hadden verwacht. Deze trend heeft zich tot nu toe doorgezet: ieder jaar begon de vliegtijd van de vlinders iets eerder. Het geschatte aantalsverloop van de populatie wordt gegeven in figuur 1. Over 1993 is geen schatting gemaakt omdat met een andere methode is gewerkt. Er hebben

Vliegeterrein van het Donker pimpernelblauwtje in de Moerputten (foto: Henkjan Kievit).

Herintroductie van het Pimpernelblauwtje in de Moerputten op 2 augustus 1990 (foto: Chris van Swaay).

verdwenen en het koste moeite om weer vlinders terug te vinden. Uiteindelijk bleek dat ze zich op de hooilanden blijkbaar niet zo fijn voelden en liever in de ruigte bij de spoordijk zaten. Vanaf de eerste dag hebben beide soorten al eitjes afgezet, zodat in ieder geval het begin voor een vervolgeneratie was gemaakt. Na 8 dagen werd het laatste pimpernelblauwtje waargenomen, na 11 dagen het laatste donker pimpernelblauwtje. Midden augustus was dan de vliegtijd van de Poolse gasten voorbij. Begin september hadden de kleine rupsjes hun waardplanten verlaten en waren op zoek gegaan naar gastheren voor de winter. De hooilanden werden gemaaid en na alle drukte omtrent de blauwtjes werd het weer eenzaam in de Moer-

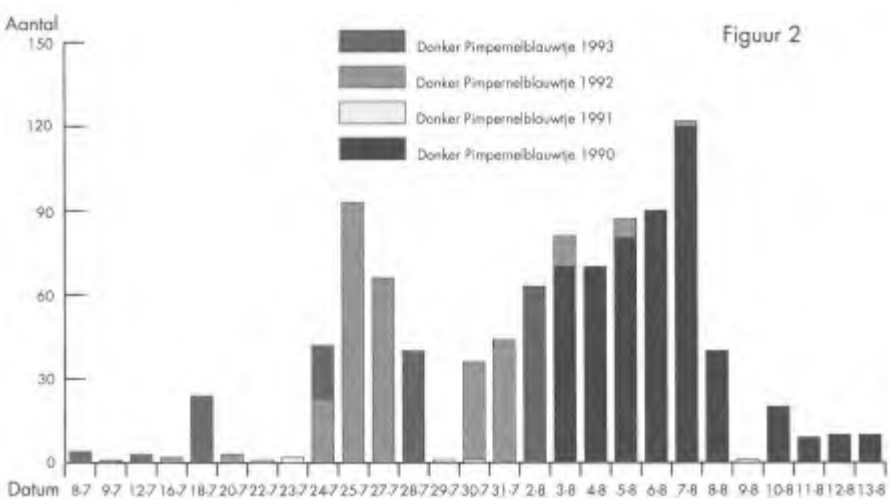
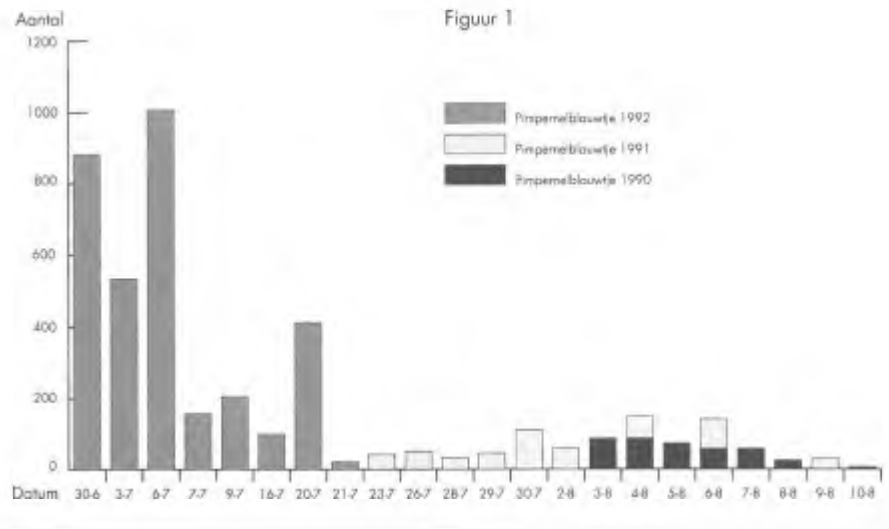
ongeveer even veel vlinders gevlogen als 1992. De eerste verscheen op 20 juni en de laatste hebben we op 4 augustus zien vliegen.

Zoals voorspeld zijn de rupsen van het pimpernelblauwtje goed door de winter gekomen. De vele kleine kolonies van *Myrmica scabrinodis* hebben grote aantallen rupsen kunnen voeden. Uit populatieschattingen blijkt dat de aantallen vlinders in 1991 ongeveer vier tot vijf keer zo hoog waren dan het aantal vrijgelaten vlinders.

Ook in 1992 hebben weer ongeveer vier tot vijf keer zoveel vlinders gevlogen dan het jaar ervoor. Tevens hadden ze zich goed in de Moerputten verspreid. Op alle hooilanden aan de zuidkant van het natuurreservaat konden pimpernelblauwtjes worden gezien. In 1993 zijn de aantallen vlinders, mogelijk onder invloed van het slechte weer in juli en augustus, niet verder gestegen. Ook de uitbreiding is gestopt. Slechts op één hooiland vlogen echt veel vlinders, elders bleef de dichtheid laag.

DONKER PIMPERNELBLAUWTJE

Het donker pimpernelblauwtje was al na één overwintering terug naar de status van de 60er en 70er jaren: zeer zeldzaam. Slechts 2 mannetjes, 4 vrouwtjes en 2 waarvan het geslacht niet bekend is, zijn gezien (figuur 2). Er zullen dus niet meer dan enkele tientallen gevlogen hebben. Uit de verdere inventarisatie van de mieren nesten is inmiddels gebleken dat de rupsen van het donkere pimpernelblauwtjes het niet gemakkelijk hebben gehad. Ook al is de gastmier *Myrmica rubra* zeer algemeen in Nederland en België, in de Moerputten komt deze soort minder voor dan op grond van enkele grove inventarisaties verwacht werd. Wel waren er zeer veel geschikte waardplanten. De vrouwtjes kunnen niet onderscheiden of de planten, die ze voor de ei-afzetting kiezen, in de buurt van mieren nesten staan. Daarom zijn veel eitjes afgezet op planten die te ver van *Myrmica rubra* nesten staan. De rupsjes worden dan of door verkeerde mierensoorten of helemaal niet opgenomen voor de overwintering. In beide gevallen gaan ze zeker dood want het donker pimpernelblauwtje kan alleen bij *Myrmica rubra* met succes overwinteren. Een jaar na de herintroductie zag het er

Figuur 1: Populatieschattingen van het Pimpernelblauwtje in de Moerputten na de herintroductie in 1990

Figuur 2: Populatieschattingen van het Donker pimpernelblauwtje in de Moerputten na de herintroductie in 1990

dus zeer somber uit voor deze vlindersoort. Een jaar later in 1992 floreerde de soort toch weer. Op een ruigere plaats, die niet regelmatig bezocht is, werd een kleine populatie ontdekt. Op deze plek vonden we ook relatief veel nesten van *Myrmica rubra*, die tevens zeer groot waren. Deze plek biedt de mogelijkheid om een kleine populatie in stand te houden. Tevens is de populatiedichtheid er zo hoog dat dispersie optreedt. Omdat het zo druk wordt, verlaten vlinders deze plek. Van de ene grote pimpernel naar de volgende vliegend, verlaten ze via de wegbermen het natuurgebied. Op geschikte plekken op de wegbermen kunnen zich dan weer kleine populaties vestigen. In het Westerwald in Duitsland, waar het voorbereidend onderzoek heeft plaats

gevonden, zijn zeer veel kleine populaties op soms erg weinig waardplanten. Als voldoende mieren aanwezig zijn, kunnen de vlinders er jarenlang standhouden. Zeer actieve vlinders kunnen ook andere natuurgebieden in de buurt bereiken en daar nieuwe kolonies opbouwen.

Al met al ziet het er naar uit dat de herintroductie van het pimpernelblauwtje nu na een overwintering geslaagd mag worden genoemd. Het natuurreservaat 'De Moerputten' voldoet in ruime mate aan de ecologische eisen van het pimpernelblauwtje. In de komende jaren blijft het beheer van de schraalste hooilanden aangepast aan de levenscyclus van dit blauwtje: er wordt pas vanaf midden september gemaaid, als de rupsen in de mieren nesten zijn. Van dit beheer profiteren ook andere insecten, bijvoorbeeld de kustsprinkhaan en de moeras-sprinkhaan, maar ook planten die pas laat in bloei komen en zaad zetten als de blauwe knoop. Het donker pimpernelblauwtje heeft zich na enkele

Een *Myrmica* mier draagt een rups van het donker pimperlblauwtje naar haar nest (foto: Jeremy Thomas)

startproblemen ook in de Moerputten gevestigd. Voor deze vlinder moet juist de ruige vegetatie goed onderhouden worden. Als de vegetatie te lang niet meer wordt gemaaid, wordt ze zo dicht dat de mieren verdwijnen. Het beste is waarschijnlijk om steeds na twee of drie jaar stroken te maaien en af te voeren. Tevens moet uitbreiding van struiken en bomen worden voorkomen.

De Vakgroep Natuurbeheer van de Landbouwwuniversiteit Wageningen en de Vlinderstichting blijven de volgende jaren de populatie-ontwikkeling van beide soorten nauwlettend volgen, hierbij ondersteund door Staatsbosbeheer en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. We hopen dat het pimperlblauwtje en het donker pimperlblauwtje uiteindelijk meerdere stabiele populaties dicht bij elkaar kunnen opbouwen. Deze populaties moeten door middel van bloemrijke wegbermen, kanaaloevers en spoordijken met elkaar verbonden worden zodat ze niet geïsoleerd liggen. De soorten zijn dan minder gevoelig voor tegenslagen en kunnen terreinen die tijdelijk niet meer geschikt zijn, weer koloniseren. Het pimperlblauwtje en het donker pimperlblauwtje zijn weer terug in Nederland. Het is mogelijk dat hiermee een goede basis is gelegd voor een permanente vestiging. Het eindresultaat kan echter pas over enige jaren worden beoordeeld. Natuurherstel door herintroductie is mogelijk, maar ook hierbij is van toepassing dat voorkomen veel beter is dan genezen.

Herintroductie blijft een lastige methode. Uit literatuuronderzoek bleek dat in Groot-Brittannië meer dan 300 herintroductie- en introductie-pogingen zijn uitgevoerd met 46 vlindersoorten. In slechts 34 gevallen waren de vlinders drie jaar later nog aanwezig. Mislukkingen zijn veelal te wijten aan een

gebrekkige kennis over de ecologie van de soort. Vlinders worden vrijgelaten in gebieden die niet geschikt voor de soort zijn. Een herintroductie kan dan ook alleen maar succesvol worden uitgevoerd, als zij goed voorbereid, begeleid en geëvalueerd wordt.

VOORWAARDEN WAARAAN VOLDAAN MOET WORDEN BIJ DE HERINTRODUCTIE VAN EEN VLINDERSOORT

- 1 Herintroductie komt met name in aanmerking in gevallen, waarin de desbetreffende soort is uitgestorven ten gevolge van activiteiten van de mens. Dit betekent ook dat potentiële terreinen binnen het areaal van de soort liggen. Bij voorkeur moet de soort daar vroeger ook waargenomen zijn.
- 2 Herintroductie dient slechts daar plaats te vinden waar de oorzaken die tot het verdwijnen van de soort hebben geleid, zijn opgeheven.
- 3 Herintroductie dient slechts plaats te vinden in gebieden, waar aan de biotoopeisen van de soort voldaan wordt.
- 4 Er moet voldoende kennis van de autoecologie van de soort aanwezig zijn.
- 5 Voor de herintroductie dienen exemplaren gebruikt te worden van een populatie, die het meest overeenkomt met de oorspronkelijk aanwezige populatie.
- 6 De bronpopulatie, waaruit de dieren voor de herintroductie komen, mag niet door het verwijderen van de dieren zelf bedreigd worden.
- 7 Voor de herintroductie dient overleg met de terreineigenaar plaats te vinden over gewenste aanpassingen in het beheer op korte en lange termijn.
- 8 Naast het uitzetten van de betreffende dagvlindersoort verdient het aanbeveling om, in voorkomende gevallen, ook soortspecifieke parasieten als sluipwespen en -vliegen uit te zetten, aan gezien deze dieren een belangrijke ecologische rol in de overleving van de dagvlinderpopulaties spelen.
- 9 Evaluatie van de dagvlinderpopulatie dient plaats te vinden door veldonderzoek gedurende een reeks van jaren na uitvoering.
- 10 Er moet zorg worden gedragen voor een centrale melding en registratie van de herintroducties. Alle herintroducties dienen met alle beweegredenen, alle aanpassingen aan inrichting en beheer en alle onderzoeksresultaten gepubliceerd te worden.

LEVENSWIJZE

Het pimperlblauwtje (*Maculinea teleius*) en het donker pimperlblauwtje (*M. nausithous*) vliegen van ongeveer midden juli tot midden augustus op vochtige, niet al te voedselrijke beekdalgraslanden. De vrouwtjes leggen de eitjes alleen op de grote pimperl. Het eitje wordt tussen de rode bloemetjes in op de bloembodem gelegd en is zodoende niet zichtbaar. Na enkele dagen verlaat de jonge rups het ei en boort zich een weg in de bloembodem. Hier verblijft ze enkele weken, voedt zich met de inhoud van de bloembodem en vervelt twee tot drie keer. Op een gegeven moment verlaten de rupsen de waardplanten en laten zich op de grond vallen. Daar wachten ze, om door een werkster van een knoopmierensoort meegenomen te worden naar hun nest. De werksters nemen de rupsjes mee omdat de rupsjes een suikerhoudende stof afscheiden, waar de mieren verzot op zijn. Eenmaal in het nest, doen de rupsen zich tegoed aan het mierenbroed. De rupsen van het donker pimperlblauwtje worden zelfs door de mieren gevoed. Ook de overwintering vindt in het mierenest plaats. De rupsjes verpoppen vanaf eind mei tot juni van het volgend jaar. De vlinder komt nog in het nest uit de pop en moet eerst een weg naar buiten vinden, voordat de vleugels kunnen worden gespreid.

Op het eerste gezicht zijn er veel overeenkomsten in de levenswijze van de twee pimperlblauwtjes. Er zijn echter ook duidelijke verschillen, die voorkomen dat de twee soorten elkaar in de weg zitten. Het grootste verschil is te vinden in de mierensoorten. Het donker pimperlblauwtje overwintert bij de knoopmier *Myrmica rubra*. Deze knoopmier komt vooral in ruigere, hoge vegetaties voor, waar de grote pimperl hoog en stevig is. Het donker pimperlblauwtje zet haar eitjes dan ook het liefst op deze grote waardplanten met grote bloemhoofden af. Het pimperlblauwtje daarentegen heeft een voorkeur voor schralere lage vegetaties met kleinere waardplanten. De meeste eitjes worden op kleine bloemhoofdjes afgezet. In de schralere en open vegetaties worden ook de mierenesten van *Myrmica scabrinodis* gevonden, waarin de rupsen overwinteren. Deze mierensoort maakt zijn nesten alleen daar waar de zon op de bodem kan schijnen en komt daarom minder in ruigere delen van het terrein voor.

MUSKUSRAT

(*Ondatra zibethicus*)

UITERLIJK

De muskusrat lijkt uiterlijk veel op de bever, maar is veel kleiner. De bovenzijde is donker- tot kastanjebruin en de onderzijde is lichter bruingrijs gekleurd. De kop is stomp met kleine oortjes en gaat ongemerkt over in het lichaam dat kort en gedrongen is. De lengte van het dier is 35 tot 40 cm exclusief de staart. De pootjes zijn kort. Het meest opvallende kenmerk van de muskusrat is wel zijn staart. Deze is zijdelings afgeplat, vrijwel onbehaard, zwart van kleur en ongeveer 25 cm lang. Het dier bezit een prachtige dikke vacht. In totaal weegt de muskusrat tussen de 750 en 1500 gram. Het dier kan een maximale leeftijd van 4 jaar bereiken.

De muskusrat is geheel aan het leven in en rond het water aangepast. Hij kan uitstekend zwemmen en duiken. Zijn leefomgeving bestaat dan ook uit waterrijke gebieden met sterke begroeiing van water- en oeverplanten. De dieren zijn erg schuw en zijn meestal alleen in de nacht en schemering actief.

LEEFGEBIED EN VOORTPLANTING

Wanneer een muskusrat zich ergens vestigt, graaft hij een nieuw hol of past een reeds bestaand hol aan. Dit hol bestaat uit een hoofdburcht met enkele vluchtpijpen. Dergelijke burchten worden meestal in oevers langs het water gegraven. De ingangen liggen onder water waarna deze gangen omhoog lopen naar één of meer boven de waterspiegel gelegen kamers. In zeer natte terreinen, waar geen burchten kunnen worden gegraven bouwen de dieren een koepelnest van allerlei plantedelen. Dergelijke koepelnesten kunnen 1 tot 1,5 meter hoog zijn met een doorsnede van 2 meter. Ook hierbij maken ze de ingangen onder water. In drogere gebieden overwinteren muskusratten ook meestal in een koepelnest. Ze blijven echter de hele winter actief.

Muskusratten houden zich hun leven lang op in een leefgebied van in het algemeen 3000 tot 5000 m². Rond hun burcht bakenen ze een territorium af

met een stof uit de anaalklieren, de zogenaamde muskusolie en verdedigen dit gebied tegen andere muskusratten.

Het voortplantings-seizoen loopt van maart tot september. Maar in zachte winters kunnen soms ook jongen of zogende wijfjes worden aangetroffen. Per jaar werpt het wijfje 3 tot 4 keer een nest. Per worp zijn er gemiddeld 5 tot 8 jongen. De jongen zijn na ongeveer 30 dagen zelfstandig, maar ze blijven nog maanden in het territorium van hun moeder. Rond de vijfde maand zijn de dieren geslachtsrijp.

Muskusratten zijn echte planteneters. Vooral waterplanten staan op hun menu en ze zijn hierbij weinig kieskeurig. Een enkele keer eten ze cultuurgewassen wanneer deze dicht langs het water worden verbouwd. Naast planten lusten ze echter ook zoetwatermosselen en rivierkreeften. Muskusratten vormen zelf voedsel voor vele predatoren zoals vos, bunzing, hermelijn, havik en bosuil.

OORSPRONG

Muskusratten komen oorspronkelijk uit Noord-Amerika en Canada. Hier werden de dieren vroeger al op grote schaal gevangen vanwege de muskusolie en hun vacht. Rond de eeuwwisseling werden door veel rijke Europeanen jachtreizen gemaakt in Noord-Amerika. Eén besloot er in 1905 enkele nabij Praag uit te zetten. Daarmee was de introductie van de muskusrat in Europa een feit. Rond die tijd werden muskusratten ook naar Europa gehaald voor de pelsdierfokkerijen. Vanwege het veel mildere klimaat hier ontwikkelden de dieren een veel minder volle vacht. De fokkerij was dus weinig winstgevend en bij gebrek aan inkomsten werd het onderhoud vaak verwaarloosd. Veel dieren maakten hiervan gebruik om te ontsnappen. Daarnaast werden er op meer plaatsen muskusratten uitgezet met de bedoeling ze te bejagen en de pelzen te verkopen. Ze vonden hier een geschikt biotoop en konden zich in vrij korte tijd over een groot deel van Europa verspreiden. In 1942 werd de eerste muskusrat in Nederland gevangen en vanaf de zeventiger jaren vestigden de dieren zich overal in ons land.

SCHADE EN BESTRIJDING

In Nederland wordt de muskusrat

beschouwd als 'schadelijk' dier. De bestrijding is zelfs wettelijk geregeld. Er zijn ongeveer 300 professionele rattenvangers in dienst van de overheid. De muskusrat wordt zo intensief vervolgd vanwege de gangen die hij pleegt te graven in oevers en dijken. Het gevaar hiervan is dat landbouwmachines en koeien in de gangen kunnen wegzakken. Daarnaast wordt altijd gewezen op het gevaar van dijkdoorbraken en spoorwegverzakkingen.

Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat een goede graver als de muskusrat burchten bouwt die steeds weer instorten. Ze hebben hier namelijk geen enkel belang bij. Daarnaast is een feit dat onze belangrijkste waterwegen en dijklichamen meestal voorzien zijn van een bekleding met basaltblokken. Hierin is het voor de dieren onmogelijk gangen te graven. Voorbeelden van afkalving of beperkte instorting betreffen dan ook altijd slecht onderhouden en voor de waterkering minder belangrijke oevers. Wanneer waterkanten minder steil worden aangelegd lopen ze ook minder kans om te verzakken.

Hoewel een verzakking af en toe niet zal zijn te voorkomen, is het huidige vervolgingsbeleid onnodig en zinloos. De soort heeft in ons land een ideaal biotoop gevonden. De muskusrat plant zich zeer snel voort, zodat het vangen van deze schuwe dieren de stand niet zal verlagen. Het is als het ware dweilen met de kraan open. In de praktijk blijkt dat vooral mannelijke exemplaren worden gevangen. De voortplantingscapaciteit wordt hierdoor nauwelijks aangetast.

Per jaar worden er in Nederland 400.000 muskusratten gevangen. Een kwart hiervan komt voor rekening van de provincie Friesland waar 35 rattenvangers actief zijn. Op 1 januari 1991 waren er in het hele land 301 rattenvangers in provinciale dienst, met een jaarbudget van ruim 26 miljoen gulden. Het vergoeden van de schade die door deze dieren wordt aangericht zou waarschijnlijk slechts een fractie hiervan bedragen.

VANGMETHODEN

Momenteel worden muskusratten gevangen met behulp van klemmen en vallen. Deze middelen zijn uitermate

wreed. De klemmen worden onder water geplaatst bij de ingang van een burcht of op wissels. Ze doden de dieren vrijwel nooit direct vanwege de te geringe slagkracht. De gevangen muskusrat stikt of verdrinkt na een minuut of 3 à 4. Ook worden er gazen fuiken en inloopvallen gebruikt die onder water worden geplaatst. Wanneer hier een muskusrat inloopt of zwemt, verdrinkt hij na ongeveer 7 minuten. Wanneer deze vallen niet geheel onder water staan, bijvoorbeeld als gevolg van daling van de waterstand, komen de dieren niet om door verdrinking. Maar wanneer de vallen niet regelmatig worden gecontroleerd, sterven ze tenslotte toch door uitputting. Er wordt naar gestreefd om de vangmiddelen voor muskusratten altijd geheel onder water te plaatsen. De reden hiervan is enerzijds dat de dieren dan verdrinken en niet levend worden aangetroffen. Anderzijds is het voordeel dat het publiek de apparaten dan niet ziet en er minder kans is dat ze worden gestolen of vernield.

Afgezien van het leed dat de muskusratten wordt aangedaan, worden in de klemmen en vallen veel andere diersoorten het slachtoffer. Bekend als bijvangst zijn soorten als woelrat, bruine rat, bunzing, waterhoen, wilde eend, dodaars, snoek, baars, kikkers en padden. En hoewel het aantal bijvangsten percentageel misschien niet hoog is, gaat het wel jaarlijks over tienduizenden dieren die onbedoeld de dood vinden.

MISBRUIK

BESTRIJDING

De bestrijding van muskusratten wordt de laatste tijd door de bont-industrie misbruikt om zichzelf te legitimeren. Deze dieren worden toch bestreden vanwege hun schadelijkheid en er zijn er genoeg. Dan kan je dus net zo goed de bruikbare delen ervan benutten, bijvoorbeeld voor de bontproductie. Bij navraag blijkt echter dat er in de praktijk vrijwel geen muskusratten voor het bont worden gebruikt. Ook een restaurant in Friesland maakt gebruik van de muskusrat. Hier wordt het dier onder de naam waterkonijn geserveerd. De consumptie wordt daar gezien als oplossing van het muskusrattenprobleem. Dit verandert niets aan hun vermeende schadelijke gedrag. Het zijn dit soort berichten die door het

Ministerie van Landbouw worden aangegrepen om het eigen beleid te verdedigen. De bestrijding heeft misschien niet tot resultaat dat het dier wordt uitgeroeid of zelfs in aantal wordt teruggedrongen, maar het vlees en de huid worden in ieder geval goed gebruikt. Alleen daarom al is het vangen gerechtvaardigd.

De bestrijding van muskusratten is ongewenst vanwege het onnodig dierenleed dat wordt veroorzaakt. Daarnaast worden ook andere soorten het slachtoffer. Afgezien hiervan is de bestrijding van muskusratten onnodig,

De muskusrat (foto: Pieter Eibers)

omdat hun vermeende schadelijkheid zeer relatief is. En tenslotte is de bestrijding zinloos, omdat het dier door zijn grote reproductievermogen elke verlaging van de aantallen als gevolg van de vangst snel kan compenseren. Wij zullen de muskusrat gewoon moeten accepteren als nieuwe aanwinst van de inheemse fauna die recht heeft op een plaats.

Pauline de Jong

DE VERKIEZINGSMATRIX

Deze matrix (zie pagina 12 en 13) verschaft u informatie over de standpunten van de politieke partijen inzake dierenwelzijn. Als u het welzijn van dieren net zo belangrijk vindt als de dierenbeschermingsorganisaties, dan kunt u de antwoorden van de politieke partijen een rol laten spelen bij het bepalen van uw keuze bij de komende verkiezingen.

De standpunten van de negen dierenbeschermingsorganisaties, die gezamenlijk het manifest hebben opgesteld, kunt u vinden onder het 'kopje' manifest. De negen opstellers van het manifest zijn:

Anti-Vivisectie-Stichting, DierenBuitenSpel, Proefdiervrij, Nederlandse Vegetariërsbond, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, Nederlandse Vereniging voor Veganisme, Stichting Bont voor Dieren, Stichting Lekker Dier en uw eigen Stichting Kritisch Faunabeheer.

ONDERWERP	MANIFEST	CDA	PVDA	D66
Gezelschapsdieren.	Vakbekwaamheidseisen en vergunningen voor fokkerij.	Gezondheid en welzijn van dieren worden beschermd op basis van Gezondheids- en welzijnswet, uitgaande van de intrinsieke waarde van het dier.	Vakbekwaamheidseisen aan beroeps- en bedrijfsmatig fokken. Voorlichting stimuleren.	Vakbekwaamheidseisen en vergunningen voor fokkerij. Controle op verminkingen sterk uitbreiden.
Circussen en dierentuinen.	Handel in uitheemse diersoorten verbieden.	Niet verbieden: wel minimaliseren en controle verbeteren.	Handel aan banden leggen.	Meer systematische bestrijding van de handel.
Jacht.	Verbod recreatie- en consumptiejacht. Beheersjacht alleen door beroepskrachten. Jachtvrije gebieden instellen.	Jacht in natuurgebieden en op schadelijke trekvogels alleen toegestaan voor beheer. Geen jacht voor uitsluitend consumptiedoeleinden.	Recreatie- of consumptiejacht niet toelaatbaar. Wel toestaan bij b.v. ernstige economische schade en bescherming fauna.	Jagen incidenteel toestaan bij economische schade, bescherming volksgezondheid en fauna, als andere middelen ontoereikend zijn.
Hengelen.	Op korte termijn verbod van levend aas, leefnet, viswedstrijden en nachtvisserij.	Sportvisserij mag. Geen standpunt over levend aas, zolang wetenschappelijk onderzoek onduidelijk is.	Stoppen met levend aas	Stoppen met levend aas. Geen subsidie voor hengelaars.
Bont	Verbod op fokken van pelsdieren.	Indien geen welzijnsverbetering voor pelsdieren mogelijk is dan pelsdierhouderij afbouwen.	Geen nieuwe bedrijven. Verbod afhankelijk van welzijnsonderzoek.	Welzijn van de nu nog gefokte dieren garanderen. Verbod in Europees verband.
Beroepsvisserij.	Stoppen met wrede vangmethoden.	Rekening houden met het welzijn van vissen. Visstanden in stand houden.	Zo weinig mogelijk leed bij vangst.	Internationaal beheer visstand is noodzakelijk. Welzijn van dier respecteren
Bio-industrie.	Duurzame productie. Stimuleren scharrel- en biologische houderij. Geen intensieve houderij van nieuwe diersoorten.	Regels gesteld voor huisvesting en het houden van dieren op basis van Gezondheids- en welzijnswet. Onderzoek naar alternatieven.	Duurzame dierlijke productie, scharrel- en biologische houderij stimuleren. Intensieve houderij van nieuwe diersoorten die niet te domesticeren zijn tegengaan.	Beteugeling van de intensieve veehouderij in de EG. Meer aandacht voor de leefomstandigheden van dieren in de intensieve houderijen. Tegen opzetten nieuwe takken intensieve veehouderij.
Biotechnologie bij dieren.	Geen biotechnologie bij dieren.	Huidige regeling voldoet. Genetische modificatie is verboden, tenzij de overheid toestemming verleent.	Wet strikt naleven. Alleen toestemming voor genetische manipulatie bij gebrek aan alternatieven.	Tegen genetische manipulatie.
Groeibevorderaars	Geen invoering van BST	Geen gebruik van BST en andere groeihormonen.	Geen stoffen die het functioneren van het dier negatief beïnvloeden.	Tegen groeibevorderaars
Proefdieren	Verbod op maatschappelijk onaanvaardbare dierproeven en op proeven met in het wild gevangen apen. Bevordering van alternatieven.	Gebruik proefdieren beperken tot minimum, alleen toestaan wanneer er geen alternatieven zijn.	Manifest wordt onderschreven.	Dierproeven verminderen. Steeds toetsen aan doel en alternatieven.
Octrooiering.	Geen octrooiering van dieren.	Octrooiering wordt afgewezen.	Octrooiering wordt afgewezen.	Octrooiering wordt afgewezen.

VVD	GROENLINKS	GPV	SGP	RPF
Vakbekwaamheidseisen verdienen aanbeveling.	Regulering via de fokkers is slechts ten dele een oplossing. Voorlichting is cruciaal.	Geen bijzondere taak overheid, tenzij via Gezondheids- en welzijnswet.	Regulering van fokkerij serieuze optie.	Regulering kan leiden tot een illegaal circuit. Verwacht wel iets van zelfregulering.
Maximale beperking en strikte regulering.	Verbied handel in tropische dieren.	Handel in uitheemse diersoorten moet worden beperkt. Controle hierop moet worden verbeterd.	Handel verbieden wanneer substantiële hoeveelheden dieren tijdens transport overlijden.	Regelgeving op import aanscherpen. Wel verbod import vogels.
Wettelijke beperkingen. Geen commerciële jacht.	Jacht alleen bij uitzondering toestaan bij onaanvaardbare maatschappelijke schade.	Jacht t.b.v. consumptie en beheer mag. Wel meer diersoorten beschermen.	Jacht t.b.v. consumptie en beheer mag. Dieren mogen niet in hun voortbestaan worden bedreigd.	Tegen plezierjacht. Beheersjacht afwegen tegen alternatieve methoden zoals verjagen enz.
Levend aas verbieden, leefnet aan banden leggen.	Levend aas en viswedstrijden verbieden.	Geen verbod op hengelsport.	Vorm van ontspanning die toegestaan is. Zeer dieronvriendelijke aspecten kunnen verboden worden. Nog geen standpunt over levend aas.	Leefnetten en nachtvisserij verbieden. Nog geen standpunt over pleziervisserij.
Pelsdierfokkerij moet diervriendelijk zijn. Eventueel regulering.	Verbod op pelsdierhouderij.	Welzijnsonderzoek afwachten. Eventueel maatregelen nemen.	Welzijn van pelsdieren moet gegarandeerd worden. Resultaat onderzoek is doorslaggevend.	Sterfhuisconstructie voor pelsdierhouderij. Intussen: aanmerkelijke verscherping huisvestingseisen.
Onderzoek naar leedbeperkende vang- en bewaarmethoden stimuleren.	Alleen diervriendelijke vangmethoden toestaan. Vispopulatie in stand houden.	Overbevissing tegengaan.	Geoorloofde vorm van levensonderhoud. Onderzoek naar diervriendelijker vangmethoden.	Visstanden in stand houden. Verbod op drijfnetten. Opstellen beheersplannen.
Diervriendelijke alternatieven stimuleren. Regulering van huisvesting.	Intensieve veehouderij afbouwen. Veestapel inkrimpen.	Legbatterij afschaffen. Biologische landbouw stimuleren.	Welzijn verbeteren. Scharrel- en biologische houderij stimuleren.	Legbatterij afschaffen. Realisering huisvestingsnormen die recht doen aan eigen aard van het dier. Transport levende dieren moet voldoen aan strenge welzijnseisen.
Terughoudend gebruik en strikte voorwaarden.	Wet strikt naleven. Alleen toestemming voor genetische manipulatie bij gebrek aan alternatieven (voor medicijnontwikkeling).	Aard van het dier niet aantasten. Alleen toestemming voor genetische manipulatie bij gebrek aan alternatieven (voor medische en milieudoelen).	Geen biotechnologie uit louter economische of wetenschappelijke motieven. Soortgrens tussen dieren mag niet vervagen.	Ethische toetsing. Nee, tenzij-principe. Eigen aard dier niet aantasten.
Geen groeibevorderaars indien uitsluitend om economisch gewin. Europese regulering.	Tegen produktiestimulerende middelen.	Tegen BST.	Moratorium BST voorlopig verlengen.	Tegen groei- en produktie stimulerende middelen als BST.
Dierproeven verminderen. Alleen toelaatbaar als er geen aanvaardbare of gelijkwaardige alternatieven zijn.	Manifest wordt onderschreven.	Tot een minimum beperken.	Dierproeven t.b.v. cosmetica verbieden. Dierproeven alleen toestaan t.b.v. medische wetenschap en bij gebrek aan alternatieven.	Slechts toegestaan ten behoeve van medische toepassingen bij gebleken uiterste noodzaak. Geen commerciële verhandeling.
Octrooiering onder voorwaarden aanvaardbaar, maar niet uit louter economische motieven.	Octrooiering wordt afgewezen.	Octrooiering wordt afgewezen.	Staat kritisch t.o.v. octrooiering.	Octrooiering wordt afgewezen.

Jaarlijks
worden er in
Nederland
zo'n 2.500
wilde
zwijnen
geschoten.
Deels vanaf
een hoogzit
op een
voerplaats
maar
verreweg de
meeste door
drijfjachten.
Dit terwijl in
de KNJV
Gedrags- en
weidelijk-

heidsregels is
opgenomen
dat 'de jager
alle middelen
zal
aanwenden
om wild niet
onnodig te
laten lijden'.

'HIJ ZAL ALLE MIDDELEN AANWEN- DEN.....'

Rita Stockmann

HISTORIE

Eén van de jachtgeneugten die tijdens de jachtwetswijzigingen van 1977 werd veiliggesteld was de drijfjacht op wilde zwijnen. Er moest echter wel een heus examen voor bedacht worden, maar zelfs de Partij van de Arbeid bleek daar een warm voorstander van zodat de drijfjacht werd veiliggesteld.

Tijdens het debat deelde Kritisch Faunabeheer, destijds een nieuwkomer op het gebied van natuurbescherming, de publiektribune met de toenmalige voorzitter van de KNJV, de heer Van Beuningen. Pikant detail is dat hij tevens voorzitter van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels was. Over drijfjacht op zwijnen kon hij kort zijn: 'Als dat wordt verboden in Nederland, vestig ik me in het buitenland'. Helaas voor de fauna in het algemeen en de zwijnen in het bijzonder is het (nog) niet zover

Attributen voor de drijfjacht: geweer en bolderkar (foto's: Rob Busser)

gekomen.

Zijn privé bezittingen op de Noord-Veluwe, waaronder het Elspeterbos, zijn geheel ingericht voor jacht. Voerplaatsen, dekkingen voor wilde zwijnen, zorgvuldig geplande driften en schietplaatsen voor jagers zijn markante onderdelen van zijn gebied.

DRIJFJACHT

In de wintermaanden worden er regelmatig drijfjachten op wilde zwijnen gehouden in het domein van Van Beuningen. Deze worden druk bezocht door de elite uit de 'grofjachtwereld', ook buitenlandse gasten worden regelmatig gesignaleerd.

In alle vroegte verzamelen de jagers zich bij het buitenhuis van de familie Van Beuningen in Elspeet, vanwaar men met een soort mammoetbolderkar, met plaats voor circa 25 jagers, ten strijde trekt op zoek naar sappige (jonge) zwijntjes. De veelal wat oudere schutters worden bij gemarkeerde posten afgezet en hijsen zich moeizaam op hun jagersdriepoot of hangen vermoeid tegen een boom. Een lange periode van verveeld wachten is onderdeel van deze jachtmethode.

Drijvers, gewapend met stokken en gehuld in de meest opzichtige kledij om niet voor zwijn te worden aangezien, vervullen hun taak door de dieren richting de jagers te drijven. Het duurt zo'n drie kwartier alvorens de eerste zwijnen 'zich presenteren' aan de ingedommelde jagers. Gelukkig schrikt de rest ook wakker als de eerste schoten worden afgevuurd. Dan is het ook meteen goed mis want de in linie opgestelde schutters schieten op alles wat beweegt. Opgejaagde en in doodsangst verkerende wilde zwijnen verlaten, soms met hele families tegelijk, het 'veilige' bos en stuiten in het open veld op de zwijnen met geweer.

DECEMBER 1993

Op 1 december verraste een observatieteam van Kritisch Faunabeheer de drijfjacht op het landgoed van van Beuningen. Gelukkig was de drift al voorbij zodat het directe gevaar door een rondvliegende dum-dum kogel te worden getroffen was verdwenen. Op een zijpost stond een oudere jager met op zo'n 30 meter afstand een harige hoop zwijn op de hei. Toen een van de SKF-ers naderbij kwam om een

[1] Aangeschoten
zwijn.

[2] Discussie met de
landeigenaar
(rechts) zelf.

[3] Het 'genade-
schot'.

[4] Eindelijk dood
(foto's: Rob Busser)

foto van het dier te nemen sprong het op om te vluchten. Het dier zakte echter verzwakt ineen zonder dat de jager iets ondernam.

Toen de jager werd verzocht het dier uit zijn lijden te verlossen was zijn antwoord een kort maar krachtig nee! Na daartoe nog tweemaal tevergeefs te hebben aangedrongen werd de man herkend door het laatst aankomend lid van het observatieteam. Het was de landeigenaar zelf, Hendrik Jan Engelbert van Beuningen, 'oud' voorzitter van de KNJV en Vogelbescherming tevens oprichter en voormalig voorzitter van de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu. Eenmaal herkend wilde hij het verlossende schot wel lossen.

Toen deze schermutseling voorbij was, bleken op het slagveld meerdere niet-dodelijk getroffen zwijnen te liggen. Om te voorkomen dat het vlees nog meer wordt toegenomen door een verlossende dum-dum kogel, geven jagers er de voorkeur aan, te wachten tot de jachttopzichers met hun mes een einde aan het lijden van het aangeschoten zwijn kunnen maken. Dit gebeurt natuurlijk pas als de kogelregen voorbij is. Tevens geeft dit de jachttopzichter ook nog wat te doen.

In tegenstelling tot de gebruikelijke feestvreugde aan het eind van de jacht bleef het ditmaal stil in de tuin van het buitenhuis van van Beuningen. Geen fakkels, hoorngeschal, gelach of indianenverhalen op deze avond in Elspeet. Zou men zich schamen betrappt te zijn in de dagelijkse praktijk van de drijfjacht. Of maakt men zich misschien zorgen geconfronteerd te worden met de door de KNJV ingestelde Tuchtraad. Van onnodig lijden lijkt mij in dit geval zeker sprake of is een drijfjacht uitgezonderd van de weidelijkheidsregels. Mij zou het niets verbazen. Ik heb in ieder geval medelijden met iedere Nederlander die zo ongelukkig is in een Van Beuningenstraat te wonen.

[5] *Schade aan het vlees.*

[6] *Maar hij heeft een fijn 'wild' leven gehad, (foto's: Rob Busser)*

AMSTERDAM HANDHAFFT BESCHERMING VOS

*Een bericht van de redactie over de Amsterdamse
gemeentepolitiek ten opzichte van de vos.*

In 1989 besloot de gemeenteraad van Amsterdam tot een verbod van jacht op gemeentelijke gronden. Alleen in de Houtrak- en Inlaagpolder ten noorden van Halfweg (gezamenlijk circa 500 ha.) mocht, 'incidenteel en bij gebleken landbouwschade/ afschot plaats vinden van wilde eend, houtduif, fazant, haas en konijn. Het afschot zou bij voorkeur door gemeentelijke boswachters gedaan worden, desnoods met behulp van jagerscombinaties.

De betrokken jagerscombinatie heeft recentelijk gevraagd zelfstandig op vossen te mogen jagen. Daarop vooruitlopend zijn in 1992 alvast drie vossen in het bovengenoemde gebied geschoten. De vos wordt de laatste jaren regelmatig in dit gebied waargenomen, al of niet op doortrek tussen het recreatiegebied Spaarnwoude en het Westelijk Havengebied.

Op grond van artikel 53 van de Jachtwet gaf het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de jagers toestemming om ook 's nachts met lichtbakken en auto's op de vos te jagen 'ter voorkoming van landbouwschade'. Tevens drong het Ministerie aan op het nemen van 'maatregelen' tegen de vos bij de gemeente Amsterdam. Volgens het Ministerie liep het aantal meldingen bij de wildschadecommissies de laatste tijd sterk op, met name de meldingen waarbij schapen het slachtoffer van vossen waren. Blijkbaar het nieuwste wapen in de landelijke campagne van jagers tegen de vos.

Het gemeentelijk Grondbedrijf en de wethouder Grondzaken lieten zich, uit vrees voor schadeclaims bij de gemeente, overhalen tot een voorstel om de vos tot 'schadelijk wild' te verklaren en voerden voor het voorstel twee voorbeelden aan, waarbij een vos een schaap had aangevreten wat daarna moest worden afgemaakt.

Eén schaap zat vast in een sloot, waarna een vos zich 'via de oren een weg naar de hersenen had gebaand,' een tweede schaap was hoogdrachtig en lag op de grond toen een vos zich 'via de tepels naar binnen had gewerkt, en de darmen samen met twee ongeboren lammeren naar buiten had getrokken'. Beide citaten zijn uit een brief van het Grondbedrijf. Een goed voorbeeld hoe de hetze van jagers tegen vossen bij onwetende ambtenaren de meest macabere horrorfantasieën kan losmaken.

Tegen het voorstel van de wethouder is van verschillende kanten bezwaar gemaakt. Het Recreatieschap Spaarnwoude en Kritisch Faunabeheer hebben gewezen op het feit dat er geen gevallen bekend zijn waarin vossen gezonde schapen aanvallen. Honden doen dat bijvoorbeeld soms wel. Daarnaast horen boeren hun schapen geregeld te controleren waarbij een

schaap dat te water is geraakt op het droge getrokken kan worden (schapen kunnen namelijk verdrinken) en verdient het aanbeveling een drachtig schaap dicht bij huis te houden, onder meer om fatale rugligging tijdig te kunnen verhelpen.

Geen van de politieke partijen voelde dan ook iets voor het voorstel van de wethouder. De voorbeelden werden verwezen naar het rijk der fabelen en de filmscenario's van Spielberg. De argumenten werden onvoldoende bevonden en de objectiviteit van de documentatie van de schadegevallen werd sterk in twijfel getrokken. Schadeclaims zullen alleen gehonoreerd worden als deze onomstotelijk kunnen worden bewezen voor de rechter. De wethouder heeft inmiddels zijn voorstel ingetrokken en er zal overleg gevoerd worden tussen de provincie en de terreinhouders over het te volgen vossenbeleid.

Vooralsnog wordt er op gemeentelijke gronden, die onder het beheer van de centrale stad vallen, niet op vossen geschoten. Dus, zoals een van de insprekers tijdens de behandeling van het voorstel het formuleerde, zullen we, ook als stedelijke gemeenschap in de randstad, moeten leren leven met de aanwezigheid van de vos en deze verwelkomen als een verrijking van onze leefomgeving.

*De vos in de
Kennemer Duinen
nabij Bloemendaal
(foto: Arnoud
van den Berg)*

ECOLOGISCHE ATLAS VAN DE NEDERLANDSE ROOFVOGELS

Rob G. Bijlsma e.a.

Haarlem: Schuyt & Co (i.s.m. Vogelbescherming, WNF,

Natuurmonumenten, Unie van Provinciale Landschappen e.a.), 1993.

Meer dan 175 kleurenfoto's; circa 140 kaartjes en statistische afbeeldingen; vele andere illustraties, 350 pagina's, 22x31 cm., gebonden.

Prijs fl. 85,-. ISBN 90-6097-348-8.

De Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels behandelt de twaalf in Nederland voorkomende roofvogelsoorten waarvan ooit tenminste één broedgeval is vastgesteld. In overeenstemming met het relatieve belang van de betreffende soort op het Nederlandse toneel fluctueert het aan de diverse speciës gewijde aantal bladzijden van de uitgebreide teksten over de sperwer, de buizerd en de havik

(elk krap 30 pagina's), tot de slechts enkele pagina's beslaande behandelingen van de zwarte en rode wouw en de slechtvalk. Deze soortbesprekingen vormen het middendeel van de atlas (hoofdstukken 6 tot 17) en beslaan ongeveer vijftig procent van de totale boekomvang.

Zoals in dit type werken gebruikelijk is, ligt aan elke soortbespreking hetzelfde plan ten grondslag, dat echter op flexibele wijze wordt uitgewerkt in relatie tot de eigenschappen van de soort en de beschikbare gegevens. De voornaamste rubrieken zijn hier; relatie tot het terrein, relatie tot het voedsel, aspecten van paarvorming en voortplanting, gegevens over verspreiding, trek en de te bereiken leeftijd.

De opzet van het boek weerspiegelt zijn ontstaansgeschiedenis. De roofvogelatlas komt voort uit de activiteiten van de Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland (WRNON), wier werkkerrein het vasteland van de vier noordoostelijke provincies plus de Achterhoek beslaat, pakweg een kwart van Nederland. De massa van de verzamelde gegevens valt daardoor in twee groepen uiteen, in volgorde ten eerste het specifieke WRNON-gebied en vervolgens Nederland algemeen. Waar de makers van de atlas dit dienstig achtten, hebben zij hun gegevens geïntegreerd danwel gescheiden verwerkt. Het uiteindelijk resultaat zou representatief voor geheel Nederland zijn.

De inleidende hoofdstukken van het boek bespreken de algemene onderzoeksomstandigheden en de gevolgde methoden. Eerst het landschap; ontwikkeling van bevolking, ontginning en andere landschapsveranderingen tijdens de afgelopen honderdvijftig jaar. Vervolgens de weersomstandigheden tijdens (en buiten) de onderzoeksperiode (1983-1991) en hun uitwerking op de onderzoeksresultaten. Uitgebreid komen de onderzoeksmethoden aan bod. Men leert welke technieken en trucs, algemeen dan wel op een specifieke soort gericht, worden toegepast. De aankomende onderzoeker kan heel wat nuttige informatie uit opsteken. Het laatste hoofdstuk van dit gedeelte is gewijd aan het voedselaanbod in de categorieën vogels, zoogdieren en insecten.

Het is wrang te moeten bedenken dat wij dit prachtige boek waarschijnlijk hadden moeten ontberen, als de mens zich niet met betreurenswaardige regelmaat aan de roofvogels vergreep. De WRNON-mensen, gepokt en gemazeld in het bestrijden van roofvogelvervolging, geven van deze hetze een uitgebreid overzicht; de geschiedenis, de moderne praktijk met de onderliggende haatmythen van de bedrijvers en de ecologische effecten van roofvogelvervolging (bijvoorbeeld gif, voor een andere soort bestemd, als barrière tegen de komst van de rode wouw als permanente broedvogel). Een uitgebreid slothoofdstuk vergelijkt de soorten onderling als delen van hetzelfde ecologisch verband.

Het naslagwerk van de roofvogelatlas bestaat uit een royale Engelstalige samenvatting van, ook in taalkundig opzicht, goede kwaliteit, waarvan de maker niet vermeld wordt. Voorts bevat het een lijst van de literatuur waarnaar in het corpus verwezen wordt, een reeks van cijferbijlagen en tenslotte een register.

De schrijvers zijn voortreffelijk geslaagd in het verenigen van een systematische opzet met een vlot leesbaar verhaal. On-

derlinge vergelijking van de besproken soorten is probleemloos mogelijk.

Behalve een weelde aan kleurenfoto's bevat de atlas, naast de vanzelfsprekende landkaarten en statistische afbeeldingen, een aantal gekaderde (soms wat anecdotisch getinte) teksten, die bijzondere aandacht schenken aan een aspect van een in het bijgaand hoofdstuk besproken onderwerp.

Uit iedere bladzijde van dit mooie boek spreekt het enthousiasme en de bewondering van Rob Bijlsma en zijn ondersteunende auteurs voor onze roofvogels en ook hun voortdurende betrokkenheid bij het wel en wee van deze prachtige en in het ecosysteem essentiële dieren. Wie maken er ook eens zo'n parel over onze uilen?

Berend Uitdenbogaard

GROENE GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND

J.L. van Zanden en S.W. Versteegen
Paperback 216 pagina's, 16,5 x 23,5 cm.
Met foto's, grafieken en kaartmateriaal
Uitgeverij Het Spectrum
ISBN 90-274-4003-4

In dit zeer toegankelijke boek geven de auteurs een schets van de ecologische geschiedenis van Nederland. Benadrukt wordt dat het boek een verkennend karakter heeft, het onderzoeksveld wat in kaart wordt gebracht staat nog in de kinderschoenen.

Historisch gezien is er sprake van een steeds groter worden de biogenetische rijkdom, maar ergens in het recente verleden is sprake van een duidelijke breuklijn en is een nieuw proces van genetische verarming op gang gebracht. Het boek doet een poging om het proces van natuurlijke verarming voor Nederland in kaart te brengen en te verklaren.

De verleiding is groot om het boek te zien als het kleine broertje van 'Een groene geschiedenis van de wereld' van Clive Ponting, maar de schaalverschillen zijn dermate groot dat een vergelijking niet juist zou zijn. De grote lijnen van de teloorgang van de natuur zijn bij Ponting heel sterk aanwezig, maar hoe die op een overzichtelijke schaal vorm krijgt maken de auteurs in dit boek heel duidelijk. 'God schiep de wereld, maar de Nederlanders Holland', zo halen de auteurs een bekend gezegde aan. Op het grondgebied van Nederland is doorlopend sprake geweest van intensief menselijk ingrijpen. Dit ingrijpen in de natuur brengt een gevaarlijke eigenschap van mensen naar boven die ook Ponting al eerder scherp had neergezet, de neiging tot overexploitatie.

Natuur is gemeenschappelijk bezit en de schrijvers noemen het de 'tragiek' van het gemeenschappelijk bezit dat overexploitatie moeilijk is tegen te gaan.

Al vele eeuwen geleden stonden in Nederland vrijwel alle dieren bloot aan een voortdurende vervolging, soms voor vlees, vacht of veren, maar ook omdat het uitroeien van 'schadelijk' ongedierte als een nuttige zaak werd gezien. De overheid spoorde daarbij de bevolking aan tot massale slachtingen. Onder ongedierte werd vooral verstaan soorten die een concurrent waren voor de jagers. In 1852 kwam het zelfs tot een landelijke premieregeling. Dat slechts zeer onlangs de premie op een vossenstaart is vervallen maakt duidelijk dat we dergelijke praktijken niet als een anachronisme mogen afdoen. Ook tussen de term 'schadelijk ongedierte' en 'schadelijk wild' zit inhoudelijk geen verschil, alleen het taalgebruik is verhullender. En als de auteurs stellen dat de bevolking in 1850 vrijwel geen morele beperkingen kenden in de exploitatie van het natuurlijk milieu, dan wekt het bij mij toch wel enige verbazing om dit slechts te moeten lezen als een historisch feit. De huidige jachtpraktijken stoelen immers op dezelfde grondhouding en ook nu is er nog steeds overheidsbescherming voor dit handelen.

Op zichzelf veronachtzamen de auteurs de negatieve gevolgen van de jacht op de soortenrijkdom overigens niet. In het hoofdstuk waar de verarming van de natuur centraal staat, wordt bij de beschrijving van de zoogdieren en vogels de jacht op deze dieren meerdere malen genoemd als bedreigende en soms zelf doorslaggevende factor bij de achteruitgang en het verdwijnen van soorten.

Aanzienlijk minder voorzichtig gaan de auteurs te werk als zij de ontwikkelingen in de landbouw analyseren. De landbouw werd en wordt slechts gedomineerd door het economisch motief. De prijs die natuur en milieu hiervoor moeten betalen is erg hoog. Door ontginning van woeste gronden en inpoldering en bedijking kwam er steeds meer landbouwareaal. De geleidelijke modernisering van de landbouw introduceerde menigmaal voor natuur en landschap ingrijpende toepassing van nieuwe methoden. Daarbij kan gedacht worden aan kunstmest (al rond 1900), chemische bestrijdingsmiddelen, overbemesting en enorme veranderingen in de waterhuishouding. In de loop van de twintigste eeuw ontstond bovendien het 'groene front', een lobby van de samenwerkende organisaties op het terrein van landbouw, die politiek veel invloed had en heeft.

Volgens de auteurs vertoont die lobby trekken van een staat in de staat. Een gevolg van de samenwerking van het 'groene front' en politiek was onder andere de Wet op de Ruilverkaveling in 1924. Hierbij werd vrijwel geen rekening gehouden met natuurbelangen. Pas onder het kabinet Den Uyl is er sprake van een kleine doorbraak. De ruilverkaveling werd in 1979 verbreed tot landinrichting. Volgens de auteurs blijft het echter een instrument in handen van het 'groene front'.

Het hoofdstuk over visserij en visstand laat zien dat een ecologische crisis kan voortkomen uit een politiek-economische. Ook hier is weer de overexploitatie een hoofdoorzaak. Het ministerie van Landbouw en Visserij is slechts

zeer beschermend voor de vissers. Landbouw en visserij hebben in dit departement een pleitbezorger voor hun belangen en geen tegenspeler die de belangen van de natuur in het in het oog houdt. Dat ook de jachtbelangen beschermd worden is naar mijn opvatting eveneens een gevolg van de mentaliteit van dit departement.

Zeer leesbaar en interessant is het hoofdstuk over stedelijke en industriële vervuiling. We staan er misschien weinig bij stil, maar deze vervuiling is al eeuwen een bijna onbeheersbaar probleem. Na het lezen van dit hoofdstuk blijft zonder twijfel de indruk achter dat de mens de grootste nestbevuiler van alle soorten is.

Misschien wel het meest boeiende hoofdstuk heeft de ruimtelijke ordening en vrije natuur tot onderwerp. Het gaat onder meer over turbulente ontwikkelingen in de bevolkingsgroei, sedert 1800 van 2 miljoen tot ruim 15 miljoen nu, en hoe die groei op te vangen. Daar bij moet dan nog betrokken worden het welvaartspeil, hoe welvarender de mens des te groter zijn ruimtegebrek, terwijl er bovendien sprake is van een enorme verdunning van het aantal bewoners per woning. Ook de toegenomen mobiliteit legt een groot beslag op de ruimte voor infrastructuur en het autobezit is nog steeds groeiende. De groei van het ruimtegebrek gaat ook nu nog steeds ten koste van de natuur. In deze belangentegenstelling krijgen ook de verschillen in mate van waardering van natuur en milieu door de jaren heen ruime aandacht. Dat uiteindelijk de natuur verarmde mag geen verrassing zijn.

Het laatste hoofdstuk heeft de veranderende relatie tussen mens en natuur tot onderwerp. Het betreft hier vooral recente geschiedenis en dat is merkbaar. Een heel sterk

accent ligt op de ontwikkeling en groei van de Vereniging Natuurmonumenten en de invloed van economische omstandigheden op de waardering van natuur en milieu. Dit hoofdstuk is niet echt overtuigend door de wat eenzijdige benadering. De geanalyseerde tendensen zijn misschien wel juist, maar een bredere onderbouwing en een ruimere historische terugblik mis ik.

Al met al verdient het boek zeker een grote aandacht nu op dit moment het milieu en de natuur een verkiezingsitem zijn.

Ton Ebben

ONCE UPON A TIME IN THE EAST

Een paar jaar geleden kregen we de unieke kans een oud vrijstaand huisje met een lapje grond van circa een halve hectare te kopen in Mariënberg, een vlek gelegen tussen Ommen en Hardenberg. Natuurfreaks als we zijn lieten we deze gelegenheid uiteraard niet voorbijgaan. Vrijwel meteen hebben we de tuin ingedeeld; siertuin, moestuin, ongeveer dertig are bestemd voor veehouderij (een paar heidschapjes voor eigen consumptie) en twintig are natuur, bestaande uit houtwallen, een bosje, een kikkerpoel en ruig hooiland, bestemd voor vlinders etcetera.

Twee jaar later was deze tuin uitgegroeid tot een waar luthof, compleet met groene en bruine kikkers, veel vlinders (circa twintig soorten), veel grote insecten, broedende grasmussen en bosrietzangers. Zelfs hazen van de landbouwgronden naast ons kwamen uit onze hoorn des overvloeds (de poel) drinken.

Een jaar later lasen we in de krant dat onze achterbuurman enkele landbouwgronden wilde verkopen, waaronder het naast ons gelegen perceel. Buurmans grond is altijd maar één keer te koop, zoals het spreekwoord luidt, dus we besloten ook dit stuk te kopen.

In het koopcontract stond dat deze grond volledig vrij was van aanspraken door derden, dus ook volledig pachtvrij.

Op 30 december 1992 sloeg het noodlot echter toe. In de vroege ochtend verzamelde zich drijvers... en jawel hoor, op ons pas verworven land wisten enkele heldhaftige jagers twee hazen neer te leggen. Na eerst met de politie te hebben gebeld ben ik briesend van woede achter deze heren aangegaan (U moet zich voorstellen; ik ben slecht ter been en deze rambo's deden alsof ze doof waren). Ik zal u de details van de conversatie besparen, maar verder ingaan op de juridische kant van de zaak.

Bij navraag bleek de verkoper, een maand voordat we officieel eigenaar van de grond zouden worden, met een jachtcombinatie voor zes jaar een nieuw jachtcontract te hebben afgesloten. Hij had dit in het koopcontract echter verzuimd te vermelden. Deze jachtcombinatie kreeg

hierdoor het recht tot mei 1998 op onze grond te blijven jagen, iets waar we juridisch niets tegen kunnen doen. Wat wel mogelijk is, is het nemen van juridische stappen tegen de verkoper. Met het Nieuw Burgerlijk Wetboek in de hand is het mogelijk om in ons geval tien procent van de koopsom terug te vorderen.

In eerste instantie hebben we hiervoor niet gekozen, je krijgt op het platteland immers gauw scheve gezichten en wij willen hier het liefst zo lang mogelijk 'leuk' blijven wonen. We hebben nu afgesproken dat de jagers niet meer op ons land komen jagen en deze afspraak schriftelijk bevestigd bij de plaatselijke politie. Ik weet niet in hoeverre deze afspraak juridisch bindend is, doch ik hoop dat men van jagerskant dit conflict niet op de spits zal drijven. Gebeurt dit toch, dan kunnen we alsnog de verkoper voor het gerecht dagen.

Dat er in het oosten des lands gejaagd wordt -en veel gejaagd wordt- is ons nu helaas duidelijk geworden. Laat dit verhaal dan ook een lering zijn voor een ieder die een (agrarisch) stukje grond koopt.

Anita Hajee

KORTE MEDEDELINGEN

OPROEP

Steeds vaker melden lezers de redactie hun belevenissen 'uit het veld'. Wij zien uw reacties met belangstelling binnenkomen doch kunnen ze op dit moment niet plaatsen. Als er voldoende belangstelling onder de lezers bestaat voor een rubriek 'Ingezonden' overwegen wij daarvoor ruimte te creëren. U kunt uw belangstelling laten blijken door een briefkaart en/of uw ingezonden brief naar het redactie-adres te sturen.

BELGIE

In Argus nummer 3, 1993 is verslag gedaan van het onvergefelijk tripje van Ingrid en Dick de Graaf aan de Ardennen. Zij willen langs deze weg alle mensen danken die hen met raad en (financiële) daad hebben bijgestaan. De hogerberoepzaak, die op 8 december 1993 in Antwerpen zou voorkomen, is uitgesteld tot 13 april 1994 wegens ziekte van een van de jagers.

HETEREN

Het verhaal van de zwanen die niet wilden zwemmen (Argus nummer 4, 1993) heeft een vervolg gekregen. Uit het intern onderzoek van de politie van het district Over-Betuwe is gebleken dat 'de politiemensen zich bij behandeling van

dit incident door één van de verdachten om de tuin hebben laten leiden'.

Beide surveillanten hebben een verkeerde conclusie getrokken doordat hen naar later bleek 'valse informatie' is verstrekt. Nu de ware toedracht bekend is, is inmiddels proces-verbaal opgemaakt en naar de Officier van Justitie in Arnhem gestuurd.

Nu maar hopen dat de Officier zich niet om de 'tuin laat leiden' door een verdachte.

BONT VOOR DIEREN

De bonthandel probeert de consument voortdurend op het verkeerde been te zetten. Zij doet dit door het publiek middels reclame wijs te maken dat bont een verantwoord product is. Met het welzijn van de dieren is volgens haar niets mis.

Het is duidelijk dat de bonthandel gebruik maakt van misleidende informatie. Zeker als Gabor en de Tweede Kamer het erover eens zijn dat het met het welzijn van dieren in de fokkerij wereld droevig gesteld is.

Helaas wacht Gabor met handelen op het zoveelste onderzoek en verandert er voor de pelsdieren voorlopig niets.

Humane vallen, trap er niet in!

De bonthandel probeert de Europese commissie over te halen om klembont te blijven toestaan. Terwijl er al tot een invoerverbod besloten was! Vraag een gratis aktiepakket aan bij Bont voor Dieren, Lutmastraat 167, 1073 GX Amsterdam. Of bel: 020-676 66 00.

BONT
VOOR DIEREN

ARGUS IS EEN KWARTJAALTIJDSCHRIFT VAN DE STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER